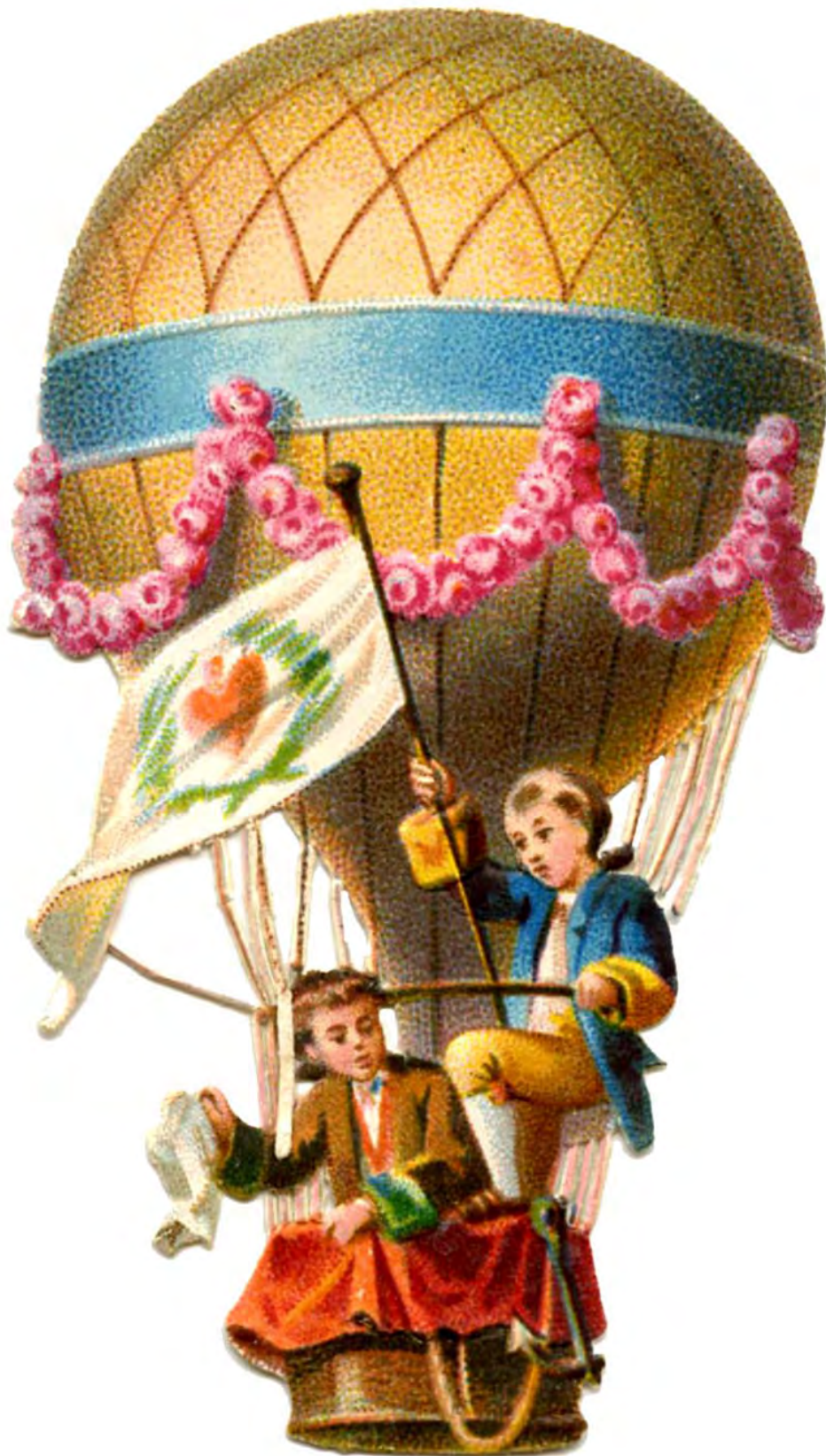

Jámborné Balog Tünde AMIKOR NAGYAPÁM REPÜLT

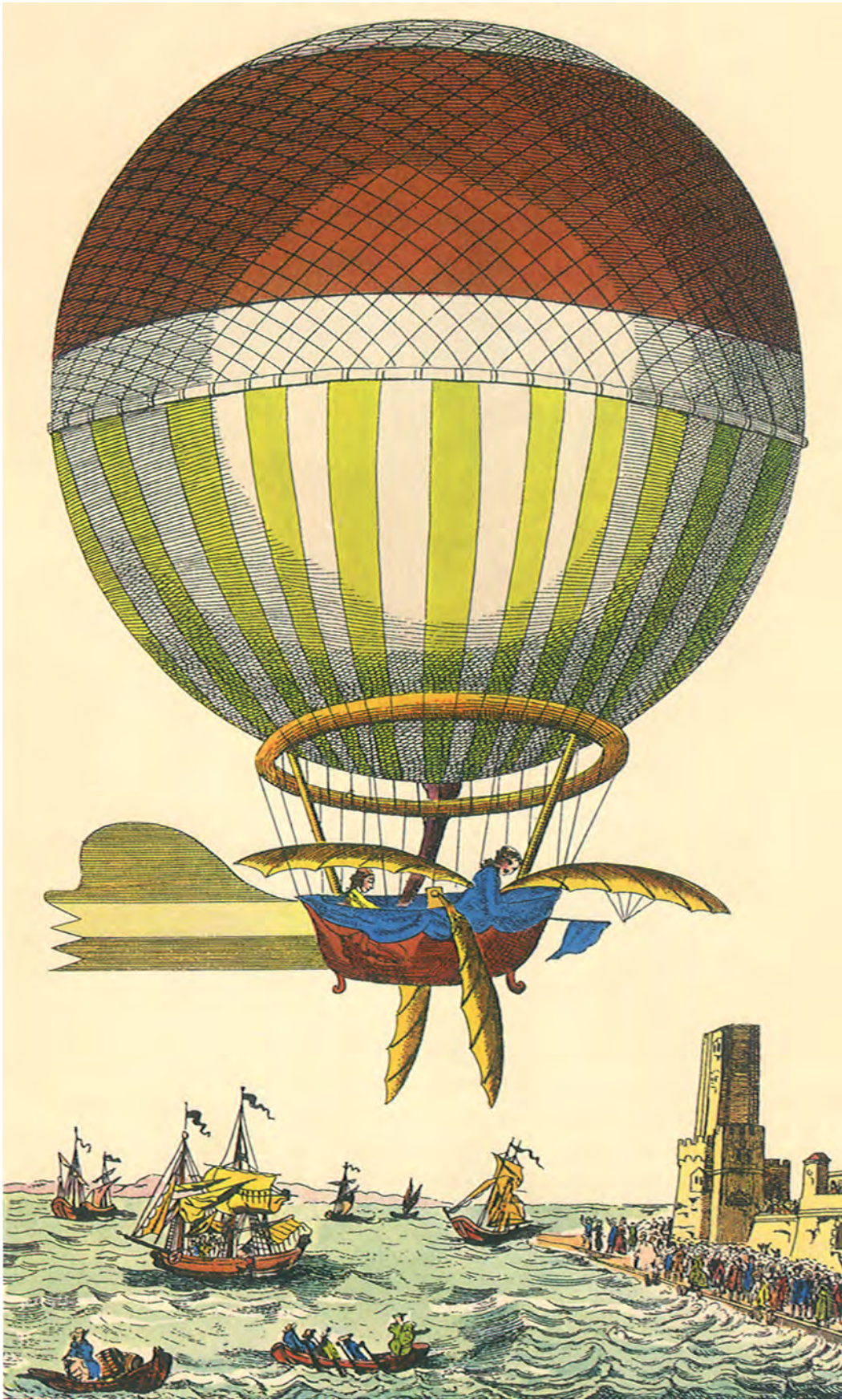
 ligetmuhely.com/jamborne-balog-tunde-amikor-nagyapam-repult/

Ezt a históriát mindenki másképp mondta el a családban. Anyám szerint a huszadik század első éveiben történt, Maca néném a millennium idejére tette, Vince bácsi *Vásárhelyi Tükör*ben megjelent karcolatában nincs utalás a dátumra, Inci néni nem hallott a színésznőről, Jenő bácsi szerint viszont maga Pálmai Ilka, a primadonna volt a megmentett hölgy, egyáltalán nem az a kis cafka, akinek Matild dédanyám elmondta. Nagyanyám bátyái kijelentették, szó sem volt repülésről és látomásról, *jól a pohár fenekére néztek, ennyi az egész*, anyám ellenben úgy hallotta Olga nénitől, hogy a léghajóban olyasmik történtek, mint Szent Antal megkísértésekor azokon a híres festményeken, amiken ördögök, csontvázak, hüllők és pucér némberek gyötrik szegény szentet.

a modern technika

A történet hitelességéért nem vállalhatok felelősséget azért sem, mert a legilletékesebb személy, nagyapám mélyen hallgatott a kalandról, mely vele és András bácsival állítólag megesett; rejtély, hogyan szivároghatott ki mégis, mert biztos, hogy András bácsi sem kérkedett ezzel, de hát a Bibliában is benne van, amit ketten tudnak, az nem titok, előbb-utóbb fény derül mindenre, bár később az idő múlásával feledésbe merül, mint annyi más viszontagsága felmenőinknek, most azonban a berlini légi szenzáció hírére olvasva, és a YouTube-on látva az elszabadult ballon hánykolódását, újra eszembe jutott ez a régi kaland, melynek ideje, helye és körülményei annyiszor változtak, ahányszor újra elpusztogta valaki a családból: volt Népliget, Lövölde tér, és a Margit-sziget is szóba jött, az elbeszélők szerint ezek valamelyikéről kapta volna fel a forgószelel a *fellengért* gondolájában egy kétes egzisztenciájú hölgygel, továbbá kántor dédapám András nevű testvérbátyjával (az erdélyi ferencesek korábbi tartományfőnökével, az esemény idején a fogarasi rendház gvardiánjával), kinek az ugyancsak fogarasi polgári fiúiskola frissen kinevezett segédtanára, az én későbbi nagyapám tartott összekulcsolt kezével tolvajlétrát, hogy be tudjon mászni a csalogatóan himbálódzó, lenyűgözően hatalmas, a rózsás derengésben fürdő teleholdnál is fényesebb léggömb vesszőkosarába, ami elég valószínűtlen, mert András bácsi negyven évvel idősebb, harminc kilóval nehezebb és egy egész fejjel magasabb volt nagyapámnál, kit majdani anyósa, Matild dédanyám – a kántor felesége – göthösként, ironizálásra hajlamos apám tyúkmellűként jellemzett, én azonban karcsúnak és törekenynek látom az egykori fővárosi kiránduláson készült fotográfián, amely Haberfeld Károly fényképészeti műterméből, az Eskü út és Kígyó utca sarkán álló Clotild-palotából való, ahová nem is annyira ennen képük megörökítéséért mentek el a fogadóból fiákeren – ahogy a légyottra siető gavallérok bizonyos Krúdy nevezetű, akkortájt feltűnő író beszélyeiben –, hanem a felvonó, az első budapesti lift kipróbálása végett, melyet a modern technika legnagyobb szerűbb vívmányaként mutattak be lelkesedve a *Fogaras és Vidéke*, valamint az *Újság* hírlapírói, olthatatlan kíváncsiságot és vágyat ébresztve András bácsiban a találmány iránt, mely nesztelenül röpíti utasait a legfelső emeletig, és ugyanilyen észrevétlenül zuhan lefelé is, csupán az utas gyomrának emelkedése jelzi az ereszkedés gyorsaságát. Ez a lebegő kalitka az üvegfalait befutó szeszélyes ornamentikájú sárgaréz indákkal és virágokkal a valóságban sokkal lenyűgözőbbnek bizonyult, mint a leírás alapján elképzelhető volt, ezért háromszor is felliftezett a fényirdához, és utasítására nagyapám – kit útimarsallnak és titkárnak vitt magával, ne kelljen jegyváltással, szobafoglalással és effajta körülményes apróságokkal foglalkoznia – mindháromszor jelentős borralalót adott az ezüstsujtásos egyenruhába bújtatott, vigyorgását feje lesunyásával leplező liftes fiúnak.

Gyereklány koromban nagyapámat kemény, szigorú öregembernek ismertem, el sem tudtam volna képzelni, hogy résztvevője lehetett holmi pajzán vagy akárcsak könnyelmű kalandnak, az anyám hagyatékából előkerülő Háberfeld K. jelzésű fényképen azonban jóformán kamasz, és még a *nyalka* és a *pörge* között átmenetet képező, gondosan ápolat bajusz, az alacsony termetét megnövelő cilinder, az állat felszegő keménygallér, továbbá a mutató és középső ujja között hanyagul tartott szivarka sem kölcsönzi neki azt a férfiúi tekintélyt, mely emlékeimben páncélként óvja szikár kis alakját.

bizonyos bohémség

András bácsi lezser tartásban ül könnyű felöltőjében az atelier kellékpadján egy festett park elmosódott fái előtt. Ha nem papi civilben lenne, széles karimájú kalapjával és kígyófejes botjával akár művészfélének is nézhetnénk, látszik rajta bizonyos bohémség, amit a Róma fennhatósága alá kívánczó és a szigorú regulához visszatérni akaró rendtársai erősen kárhoztattak, szemben a függetlenséget és a székely virtust őrző többséggel, akik nyilván ezért választották meg háromszor is generálisuknak.

Mindamellet András bácsi jámbor és gyermekded lélek volt – bár bizonyos dolgokban konokul megkötötte magát –, kolostori rezidenciájában kanárikat nevelt (beszélgetett is velük, mint a Fiorettiben Szent Ferenc atyánk a madarakkal), és gazdag óragyűjteménye volt. Itáliai utazásairól a családnak szánt ajándék kegytárgyak mellett ritka kronométerekkel tért meg, melyek szerkezete az apró fogaskerekekkel, áttételekkel, rugókkal lenyűgözte, és néha azt képzelte, eme muzsikáló, csengő-bongó konstrukciók foglyul ejthetik az időt, melynek észrevétlen múlását Szent Ágoston *Vallomásait* lapozgatva kutatta, de élvezettel olvasta elvetemültebb világi szerzők műveit is, és a velencei nászút anyagi fedezete mellé a *Szent Péter esernyője* díszkiadásával ajándékozta meg nagyapámat és Margit unokahúgát, kiket a budapesti kiruccanás után boronált össze egymással.

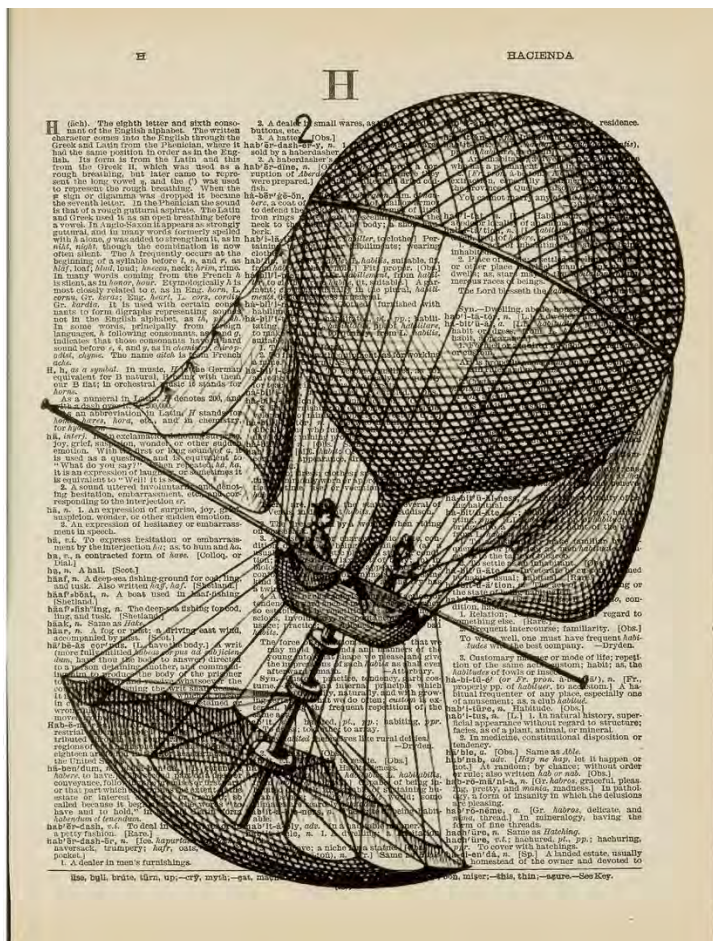
thegraphicsfairy.com

Azon a századfordulós estén, vagyis inkább éjfelen András bácsi és nagyapám a látnivalókban gazdag napot lezáró, kiadós vacsora után gyalog indultak vissza szállásukra, hogy kiszellőztessék fejükből a kifogástalanul spékelt fácánhoz fogyasztott vörösbor gerjesztette könnyű mámort, megmozgassák fáradt izmaikat, és felelevenítsék azon élményeket, melyek közül messze kiemelkedett a földalatti vasúton és a Clotild-palota liftjében tett utazás, valamint a Sergius nagyherceg elleni bombamerényletet megörökítő mozgókép-sor többszöri megtekintése a Bomba téri ponyvasátorban, no meg a harminc kilométeres sebességgel száguldó automobilon látványa, melyek kipufogó gáza harcba szállt a lóvasút, a fiáker- és konflislovak utcákat-tereket betöltő könnyű istállószagával, az éppen virágzó hársak illatával, Budapest-szerte hirdette az új korszak, a technika századának beköszöntét, és ez – sok más honfitársukhoz hasonlóan – várakozással és büszkeséggel töltötte el az ő keblüket is. (Talán éppen abban a percben írta másik, nyomdászlegény nagyapám jövődó sógorának Vásárhelyről Makóra a két város között épülő vasútról: *Maholnap itt is füttyül már az új vonat!... Micsoda isteni egy dolog, jelenség leszen az, a mikor legelőször végig száguld a zakatoló, bömbölő, vasszörnyeteg a még egészen szűz, hatalmas rónaságon...*)

harapni való cseresznyeajak

András bácsi és nagyapám a Lövölde téren vágott át éppen, amikor egyszerre két dolog is megállásra készítette őket: az előttük jelenésként felbukkanó óriási, vastag kötelekkel kipányvázott ballon, a köré húzott kerítésen gondatlanul nyitva hagyott kapuval, és a hátuk mögött felhangzó lárma: harsány férfihangok, dallamos sikoly, cipősarkak közeledő kopogása, végül a tér bársonyos feketeségéből kiváló, álomszerűen hozzájuk lebbenő nőalak. Bár a gázlámpák eléggé gyér világot adtak, a holdat pedig éppen eltakarta a Liget fái (vagy a Lövölde-ház?) mögül mind magasabbra tornyosuló felleg, ennek ellenére látszott, a hölgy fiatal és szép, fitoska orral, ívelt szemöldökkel, harapni való cseresznyeajakkal rendelkezik, ám arcán rémület ült, és minden tagja reszketett, mikor elszántan megragadta nagyapám és András bácsi kezét, *uraim, ha van önökben némi könyörület, megmentenek egy szegény leányt*, rimánkodott a sietségtől levegő után kapkodva, *engem üldöznek*. Az erősödő hangok nem hagytak kétséget afelől, hogy igazat beszél; ha segíteni akarnak, nincs veszteni való idejük.

Menedéknek nyoma sem látszott a környéken, az egyetlen fellengér kivételével, a Lövölde-ház (vagy a Liget sűrű bozótja?) túl messze volt, és a részeg kompánia – a hangjukból ítélve legalább fél tucatnyian lehettek – egyenesen felénk tartott. Nagyapám gyorsan feltalálta magát – nem véletlenül esett rá András bácsi választása a számba jöhető titkárjelöltek közül –, *a kosár, kisasszony, mondta, be kell másznia a kosárba, ott elrejtőzhetik*, és késlekedés nélkül átfogva a szorosra fűzött nádszáldereket, megemelte a hölgyet, aki, mintha mindig is ezt csinálta volna, először lábát lendítette át a bőrrel bevont peremen, majd a *sejhaját*, ahogy a kíváncsian gömbölyödő testrészt családunk nőtagjai nevezték, csak kántorné dédanyám mondta ki finomkodás nélkül, *a seggét, fiam, a seggét, neked is az van a szoknyád alatt*.

img0.etsystatic.com

Szégyen a futás, de hasznos, szólalt meg ekkor András bácsi bölcsen, mert nagyapám hozzá fordult további utasításra várva, hogy velük most már mi legyen, *segítsen, fiam, gyorsan, tudja mi az a tolvajlétra?*, és fellépve nagyapám sebtében összekulcsolt tenyerébe, nekiveselkedett a mutatványnak, amit sihederként próbált ki utoljára a Kászon pataka mellett álló ház palánkján az öccsével, ám azért még most is megcsinálta, noha máig se értem, hogy hozzá képest féllakkora nagyapám miként bírta megtartani hacsak egyetlen minutáig is, bár tornásznak, vékony termete dacára sem volt utolsó, és végül neki is sikerült időben beugrani a légi gondolába.

Az üldözők eltrappoltak a sötétben a léghajó mellett, észre se vették a nyitva felejtett kaput, s hogy fölöttük lebeg a csíkos selyemből összevarrt, tojásdad ballon, e csodás légi tünemény, a szépségre vakon botladoztak tovább egymást lökdösve a sötétben, és ingerülten találgatták, vajon hova tűnt el az a szajha, aki a bolondját járatta velük.

hirtelen szélroham

Egy szó nem igaz belőle, én a vőlegényemmel vacsoráztam az előadás után – a harmadik udvarhölgyet játsztam a Vígyszínházban, rajta van a nevem a színlapon –, amikor belénk kötöttek, csacsogta az ifjú dáma közelebb kucorodva nagyapámhoz, majd elővett a ridiküljéből egy ezüst flakont, lecsavarta a kupakját, és odakínálta András bácsinak, aki hangosan zihálva lélegzett a szokatlan megerőltetéstől, *igyék egy kortyot uram, meglátja, jót tesz*, és mikor András bácsi szófogadóan húzott egy nagyot az italból, továbbadta nagyapámnak, végül ő maga hajtotta fel a maradékot. A... vőlegényem főzeti, szőlőből, *patikaszerként hordom magamnál, soha nem tudni, mikor lesz rá szükség.*

Életmentő lehet, a minap is a színházban... fogott volna bele egy elbeszélésbe, ám torkán akadt a szó, mert hirtelen szélroham porgette meg a léggömböt és vele a ráfüggesztett kosarat olyan erővel, hogy moccanni se tudtak; a centrifugális erő a vesszőfalhoz nyomta őket, a rögzítő kötelek pedig cérnaszáliként elpattanva vadul tekergőztek körülöttük, az orkán pehelyként dobálta a léghajót a Duna fölött. Utasai egymáshoz szorulva kuporogtak a kosár fenekén heverő homokzsákokon, a szűk helyen éppen elférve, de ez volt a szerencsájük, nem zúzták kékre-zöldre magukat, mint ama jelenkori turistacsoport tagjai a minap Berlin fölött, kik nagyokat huppanva egymásnak estek,

valahányszor a szél ereje alábbhagyott, és lejjebb zuhantak, vagy egy újabb szellőkéstől ismét felemelkedtek.

Az egykori fellengér mozgása is kiszámíthatatlan volt, a következő attack mindig váratlanul érkezett, ilyenkor a hölgy még jobban rátapadt fiatalabbik szomszédjára, sikoltozva a nyakába csimpaszkodott, és elárasztotta parfümje illatával, melynek orrában lappangó emléke évtizedek múltán is úgy felajzotta nagyapámat, hogy szelíd és szemérmes nagyanyám nem tudta mire vélni szokatlan hevületét, *na de Péter, mi ütött magába, csak nem akarja most... fényes nappal...?*

András bácsi a Gondviselésre bízva magát baljával a zsebében hordott olvasót szemelgette, jobbával pedig ezüstoffogantújs botjába kapaszkodott, ám a kígyót formázó fej mintha mocomrogni kezdett volna a tenyerében, sőt, hallani vélte sziszegését is, de elhessegette magától az ostoba képzelgést, ám mikor azt érezte, hogy hegyes fogak marnak a csuklójába, ijedtében elhajította, a bot azonban fittyet hányva a természet törvényeinek nem zuhant le a Dunába, hanem megelevenedve a kosár egyik tartókötélére tekeredett, akár egy faágra, és onnan sziszegett tovább, hosszú, villás nyelvét öltögetve feléje, mintha csúfolódna.

A fellengér ezalatt megközelítette a holdat rejtő fekete felhőpiramist, és újból forogni kezdett, előbb lassan, ahogy a falusi körhinták – melyek mennyezetének küllősen elhelyezett gerendáit suttyo legénykeként András bácsi is hajtotta a vásárokon, miközben a hintáslegény kintornáját tekerve diktálta a tempót, vágtsanak azok a falovacskák! –, majd fokozódó sebességgel hatolt a felhő belsejébe, ahol előbb elmosódott, homályos, később egyre élesedő mozgóképek jelentek meg körötte, olyanok, mint a Bomba téri sátorban, csak sokkal nagyobb méretben, és léghajójuk billegve imbolygott az egymást váltó képsorok kavalkádjába. Az állandóan változó panorámaképet hatalmas dörgésekkel kísért villámfények világították be, és ismeretlen, felhőkarcolókból álló városokat mutattak, közöttük soha nem látott szerkezetek mozogtak iszonyú sebességgel a kopár tájakat behálózó, a magasból összegabalyodott ezüst szalagoknak látszó utakon, egyre nagyobb és ijesztőbb, ormótlan, páncélos gépállatok, mint Dürer rinocérosza a Bécsben vásárolt albumban (a császár akkor tűzte András bácsi mellére a lovagrend keresztjét), lánctalpakon csúsztak-másztak hegynek föl a meredek lejtőkön, ágyúcsövek meredtek ki belőlük, és óriás lövegekkel lötték a városokat, iszonyú krátereket vájva a rommá lött épületek helyén; másutt a víz alá merültek, egész hajórajokat süllyesztettek el egy pillanat alatt, hidak repültek a levegőbe, füstölgő roncsokat sodortak magukkal a folyók; azután szegecselt acéllemezekből szárnyuk nőtt a géprinocéroszoknak, a hasukra erősített bombákban halál fészkelt, és felröpültek, mint azok az őszállatok, amelyeket kiásott csontjaikból rekonstruáltak rajzasztalaikon, műhelyeikben és laboratóriumaikban az új kor tudósai és mérnökei fortyogó lombikok között, hogy a levegőből tűzokádó sárkányokként szórják bombáikat, lángtengerré változtatva a fellengér mellett elúszó városokat égbetörő katedrálisokkal – párkányaikról sírva menekülnek a szentek és az angyalok, nyomukban vigyorogva a faragott vízköpők: denevérszárnyú, vicsorgó szörnyek, tátott szájukból szikraesőt köpve a menekülők nyakába – és pompás palotáikkal, amelyekben órák ketyegnek, liftek suhannak, hangtalanul siklanak alattuk a földalatti vasút szerelvényei, a Bomba téren, a sátorban pedig félóránként újra és újra elkövetik a merényletet Sergius nagyherceg ellen, mialatt az égi vetítőben András bácsi további merényleteket láthat, bár az áldozatokat csak az első néhány képsoron ismeri föl. Már rég nem a fájdalmas olvasó titkait mormolja, Leó pápa imádságát recitálja Szent Mihály arkangyalhoz, a Sátán gonosz kísértései ellen, és lehunyja szemét, hogy ne lássa az égen repülő újabbnál újabb fémszörnyeket, amelyeket denevérszárnyú démonok irányítanak, hasonlóak az Assisiben lévő bazilika Giotto-freskójának ördögeihez, szemhéján belül azonban tovább futnak a képek, mígnem elnyel mindent a sötétség feneketlen liftaknája.

öleli a semmit

Arra ébred, hogy fázik és minden tagja fáj, a homokzsákokon kényelmetlen a fekvés, de csend van és világosság, az éjszaka rémképei visszavonultak, a kelő nap fénye aranyra festi a ballont, és a rögzítő kötelek épen és feszesen tartják a fellengéret, mintha soha nem is csapkodtak és tekergőztek volna olyan vadul. Sétabotja ártatlanul hever mellette, csak csuklóján érzi a sajgást, és lát is ott két apró pontot, valami csípés nyomait. Nagypám az oldalára fordulva édesdeden alszik, két karjával öleli a semmit, arcán piros maszat, *a leányzó kendőzte magát, talán nem is volt annyira fiatal*, gondolja az eliramló ifjúság botlásai iránti megértéssel András bácsi, *na de hova lett?*, mert csak ekkor jut el a tudatáig, hogy a megmentett hölgy eltűnt.

Később vették észre, amikor már kikecmeregtek a léghajóból, hogy vele együtt tárcájuk és zsebórájuk is oda lett.